

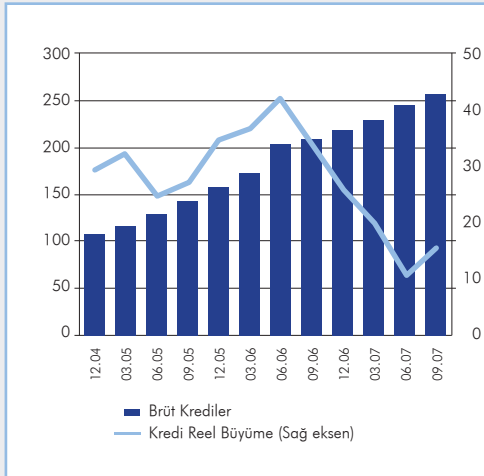
III. BANKACILIK SEKTÖRÜ RİSKLERİ

Geleneksel bankalarla aynı hukuki statüye sahip olmalarına rağmen, çalışma esasları farklılık gösteren katılım bankaları bu bölümde yer alan risk analizlerinde hariç tutulmuştur.

III.1. Kredi Riski ve Senaryo Analizi

III.1.1. Kredilerin Gelişimi

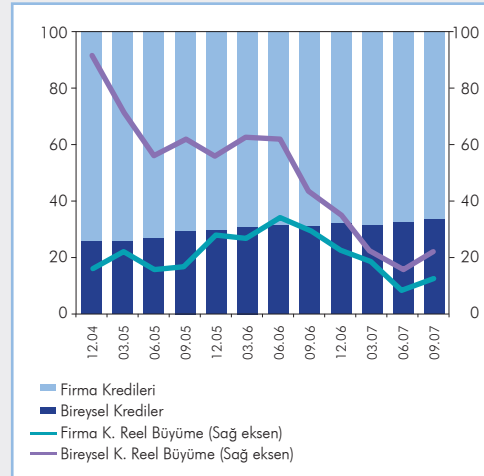
Grafik III.1.
Brüt Kredilerin Gelişimi
(Milyar YTL, %)¹

Kaynak: TCMB

(1) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

Grafik III.2.
Brüt Kredilerin Kullanıcılarına Göre Dağılımı
ve Yıllık Reel Büyüme Hızları (%)^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.

(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

2007 yılı Eylül ayı itibarıyla bankacılık sektörü brüt kredi hacmi⁸ bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 15,6'lık reel artış göstererek, 257,2 milyar YTL'ye ulaşmıştır. 2006 yılının ikinci çeyreğinde yaşanan dalgalanmanın ardından uygulanan sıkı para politikasının da etkisiyle kredi hacminin yavaşlayan artış hızı, 2007 yılının üçüncü çeyreğinde yeniden artma eğilimine girmiştir (Grafik III.1). Artış hızı her dönem bireysel kredilerin altında kalan firma kredilerinin, 2006 yılı sonu itibarıyla yüzde 68,1 olan toplam krediler içindeki payının, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 66,7'ye gerilediği görülmektedir (Grafik III.2).

⁸ Brüt Krediler = Canlı Krediler + Brüt Tahsil Gecikmiş Alacaklar

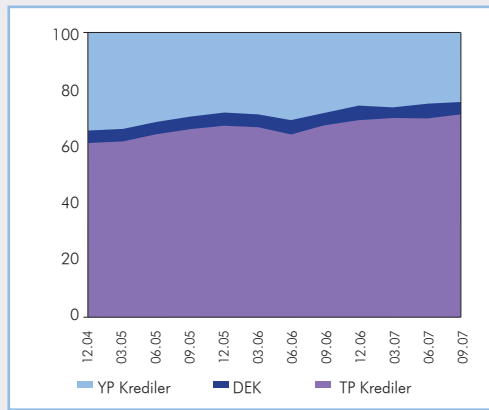
Tablo III.1. Kredilerle İlgili Seçilmiş Bazı Oranlar¹ (Milyon YTL, %)

	2004	2005	2006	09.07
İlk 5 Banka				
Brüt Kredi Toplamı	56.620	87.889	127.494	148.199
Toplam Brüt Krediler İçerisindeki Pay	53,6	55,8	58,5	57,6
TGA / Toplam Brüt Kredi	5,0	3,9	4,0	4,0
Kredi / Mevduat	47,8	54,7	79,9	87,0
İlk 10 Banka				
Brüt Kredi Toplamı	83.965	127.913	183.154	214.934
Toplam Brüt Krediler İçerisindeki Pay	79,4	81,2	84,1	83,6
TGA / Toplam Brüt Kredi	6,5	5,0	3,8	3,8
Kredi / Mevduat	49,5	58,9	68,5	74,5
Sektör				
Brüt Kredi Toplamı	105.698	157.440	217.846	257.160
TGA / Toplam Brüt Kredi	6,0	4,8	3,8	3,6
Kredi / Mevduat	55,3	64,8	73,5	79,6

Kaynak : BDDK-TCMB

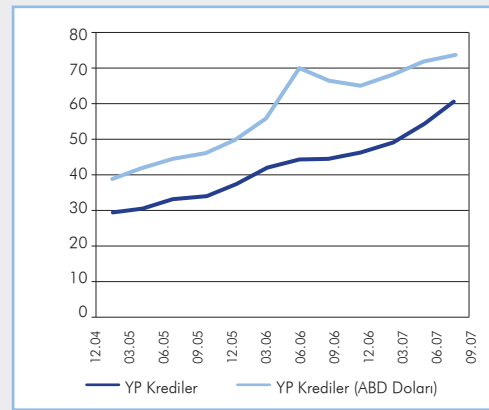
(1) Toplam brüt kredilerine göre ilk 5 ve 10 banka alınmıştır.

2007 yılı Eylül ayı itibariyle en fazla kredi kullandıran ilk 5 bankanın toplam krediler içerisindeki payı yıl sonuna göre 0,9 puan, ilk 10 bankanın payı 0,5 puan azalmıştır. Tahsili gecikmiş alacak dönüşüm oranları ise değişmemiştir. Sektörün kredi/mevduat oranının yükselmeye devam etmesi, bankaların aracılık fonksiyonlarının arttığını göstermesi açısından, tahsili gecikmiş alacak dönüşüm oranının düşmeye devam etmesi ise kredi riski açısından olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmektedir (Tablo III.1).

Grafik III.3. Kullandırılan Kredilerin TP-YP Kompozisyonu (% TGA Hariç)¹

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) DEK= Döviz Endeksli Krediler

Grafik III.4. Yabancı Para Kredilerin Gelişimi (Milyar YTL-ABD doları, TGA Hariç)¹

Kaynak: BDDK -TCMB

(1) Döviz karşılıkları Bankamız ABD doları alış kuru ile hesaplanmıştır.

2006 yılı sonu itibariyle yüzde 69,1 olan Türk parası kredilerin toplam krediler içerisindeki payı, 2007 yılı Eylül ayında yüzde 70,5'e yükselmiştir (Grafik III.3). Bu dönemde yabancı para kredilerin payında görülen düşüşte Türk parasının değer kazanması etkili olmuştur. Nitekim, 2006 yılı sonunda 64,9 milyar YTL olan yabancı para kredilerin⁹ 2007 yılı Eylül ayında yüzde 12,6'lık artışla 73,1 milyar YTL'ye yükseldiği, ancak ABD doları karşılığı olarak incelendiğinde,

⁹ Döviz endeksli krediler yabancı para krediler içerisinde değerlendirilmiştir.

söz konusu dönemdeki artışın yüzde 31,5 olduğu görülmektedir. Aynı dönemde Türk parası kredilerde görülen artış oranı yüzde 20,7'dir (Grafik III.4).

Tablo III.2. Kullanılan Kredilerin Büyüklüklerine Göre Gelişimi (TGA Hariç, %)

	Kredi Tutarı				Müşteri Sayısı			
	2004	2005	2006	09.07	2004	2005	2006	09.07
1 Milyon YTL'den Büyük Krediler	43,6	41,5	42,1	39,4	0,03	0,04	0,05	0,05
501 Bin YTL-1 Milyon YTL Arası Krediler	6,0	4,5	4,6	4,9	0,03	0,03	0,05	0,05
101-500 Bin YTL Arası Krediler	8,4	10,6	12,1	13,6	0,15	0,27	0,43	0,53
51-100 Bin YTL Arası Krediler	3,9	5,6	6,7	7,7	0,22	0,40	0,67	0,85
51 Bin YTL'den Küçük Krediler	38,0	37,8	34,5	34,4	99,56	99,26	98,81	98,51
Genel Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: BDDK-TCMB

Kredilerin büyüklüklerine göre dağılımına bakıldığında; 2007 yılı Eylül ayında bir önceki yıl sonuna göre 51 bin YTL'den küçük kredilerin payında önemli bir değişiklik olmazken, 1 milyon YTL'den büyük kredilerin payında azalış, diğer grupların payında ise artış görülmektedir (Tablo III.2).

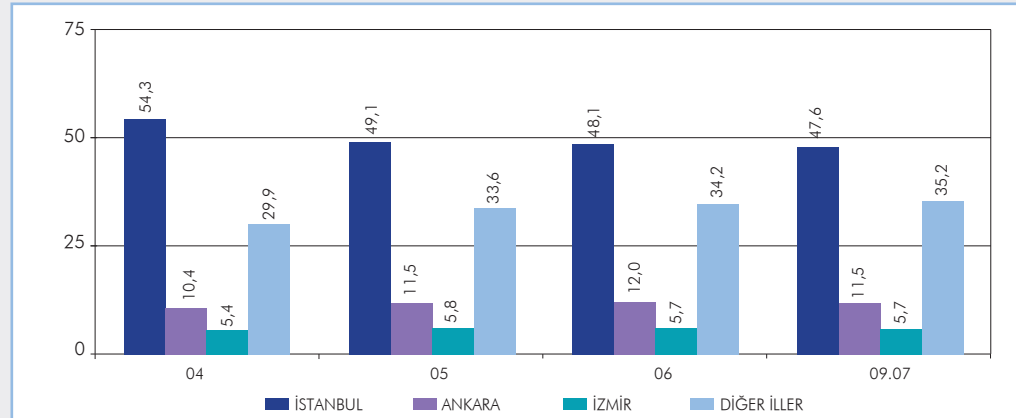
Tablo III.3. Kredilerin Vade Dağılımı (TGA Hariç, %)

	2004	2005	2006	09.07
0-12 Ay Vadeli Krediler	55,7	45,3	41,3	41,1
12 - 24 Ay Vadeli Krediler	17,9	23,3	17,8	15,8
24 Aydan Uzun Vadeli Krediler	26,4	31,4	40,9	43,1

Kaynak: TCMB

2007 yılı Eylül ayı itibarıyla kredilerin vadesinin uzamaya devam ettiği görülmektedir (Tablo III.3). 24 aydan uzun vadeli kredilerdeki artış, konut kredileri ile büyük ölçüde bankaların özellikle ücretli kesime yönelik kampanyaları nedeniyle hızla artan ihtiyaç kredilerinden kaynaklanmaktadır.

Grafik III.5. Kredilerin İllere Göre Dağılımı (%)¹

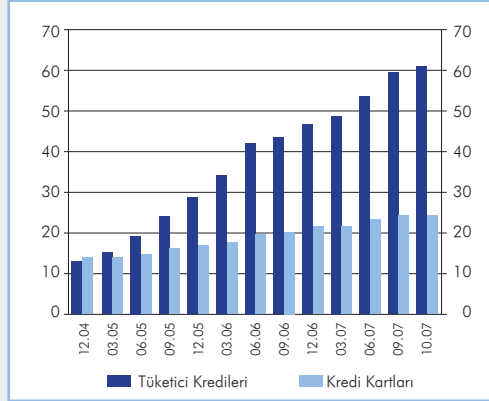

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu'nun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimlerden derlenmiş olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin YTL'nin (dahil), bireysel kredilerde ise 5 bin YTL'nin üzerinde olan gerçek ve tüzel kişilere, bankalarca kullanılan kredi ve fon toplamından (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) oluşmaktadır. Tasfiye olunacak alacaklar, faiz tahakkuk ve reeskontları dahil, gayri nakdi krediler hariçtir. Bu nedenle bilanço esaslı analizlerde kullanılan kredi rakamlarından farklılık arz etmektedir.

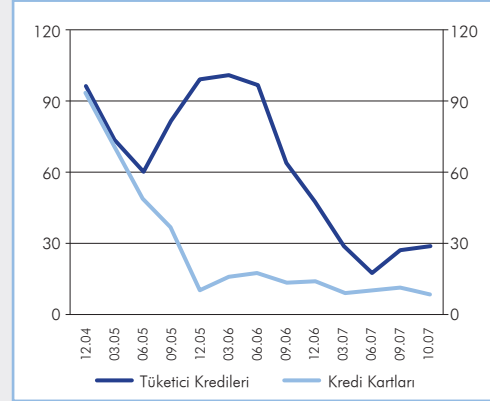
Kredilerin illere göre dağılımında, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla İstanbul ve Ankara illerinin toplam krediler içerisindeki payının azaldığı, buna karşılık bireysel kredilerde yaşanan artışın da etkisiyle diğer illerin toplam krediler içerisindeki payının arttığı görülmektedir (Grafik III.5).

Grafik III.6.
Bireysel Kredilerin Gelişimi
(TGA Hariç, Milyar YTL)

Kaynak: TCMB

Grafik III.7.
Bireysel Kredilerin Reel Büyüme Hızları (%)^{1,2}

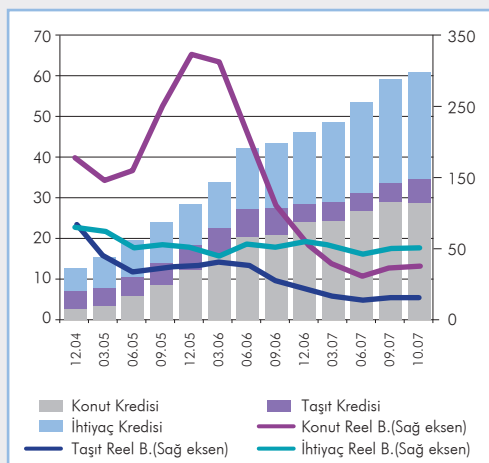
Kaynak: TCMB

(1) TÜFE (1994=100) endeksi ile reel hale getirilmiştir.

(2) Bir önceki yılın aynı ayına göre yıllık yüzde değişimi göstermektedir.

Tüketici kredilerinin düşen artış hızı 2007 yılı Haziran ayından itibaren tekrar yükselmeye başlamıştır. Kredi kartları¹⁰ artış hızı ise 2007 yılı Ekim ayı itibarıyla yüzde 8,8 ile yıl içerisindeki en düşük seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik III.7). Tüketici kredilerinde görülen artışta, faiz oranlarından çok bankaların ihtiyaç kredilerine yönelik olarak gerçekleştirdikleri uzun vadeli kampanyaların etkili olduğu düşünülmektedir (Grafik III.6 ve III.9).

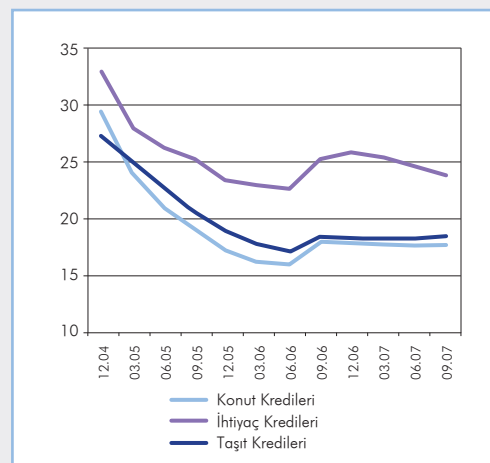
Grafik III.8.
Tüketici Kredilerinin Türlerine Göre Gelişimi
(TGA Hariç, Milyar YTL, %)¹

Kaynak: TCMB

(1) İhtiyaç kredileri, konut ve taşit kredisi dışında kalan diğer tüm tüketici kredilerini içermektedir.

Grafik III.9.
Faiz Oranları (%)¹

Kaynak: TCMB

(1) Ağırlıklı ortalama faiz oranıdır.

¹⁰ Kredi kartları ile yapılan harcama tutarları ile nakit çekimlerinin kart hamili tarafından bankaya ödenmesine kadar ilgili nakdi kredi hesabında izlenen tutarı göstermektedir.

Konut ve ihtiyaç kredileri yıllık artış hızları 2007 yılı Haziran ayına kadar düşerken, bu tarihten itibaren faiz oranlarında önemli bir değişiklik olmamasına rağmen siyasi belirsizliklerin azalmasıyla birlikte tekrar yükselişe geçmiştir. Diğer taraftan, ihtiyaç kredilerinin reel artış hızı 2007 yılında konut kredilerinin üzerinde gerçekleşmiş ve bu kredilerin toplam tüketici kredileri içindeki payı artmaya devam etmiştir. Taşıt kredilerindeki azalış ise devam etmektedir (Grafik III.8).

Tablo III.4. Seçilmiş Ülkeler İtibariyle Konut Kredileri (%)

	Konut Kredileri / Toplam Krediler			Konut Kredileri / GSYİH		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
Belçika	26,5	26,1	27,6	27,8	31,7	34,2
Çek Cumhuriyeti	20,6	23,8	26,4	7,8	9,7	12,0
Almanya	31,6	31,8	32,0	43,0	42,9	42,3
İrlanda	28,2	28,4	27,6	50,0	58,8	63,4
Yunanistan	25,8	29,1	31,3	19,6	23,7	26,8
Fransa	28,2	29,1	30,2	26,0	28,8	31,8
Letonya	24,2	25,2	30,4	11,9	19,4	29,0
Litvanya	18,4	21,3	24,4	5,5	9,1	12,6
Macaristan	19,6	19,1	19,1	9,4	10,2	11,9
Polonya	13,1	16,9	21,3	4,3	5,4	7,6
Portekiz	36,5	38,0	39,8	49,4	53,4	59,2
İngiltere	50,9	51,2	51,8	71,0	78,0	84,0
AB25	33,6	34,3	34,6	39,4	42,9	45,7
Türkiye ¹	2,7	8,2	10,6	0,6	2,5	3,8

Kaynak: EU Banking Structures, Ekim 2007

(1) Haziran 2007'de Türkiye için Konut Kredileri/ Toplam Krediler oranı yüzde 10,8, Konut Kredileri/GSYİH oranı ise yüzde 4,2'dir.

Konut kredilerinin toplam krediler ve GSYİH içerisindeki payı AB ülkeleri ortalaması altında kalmaktadır (Tablo III.4). Ancak, ekonomik istikrarın sürmesi, faiz oranlarının düşmesi ve ipotekli konut finansmanı sisteminin yaygınlaşmasıyla birlikte daha da artması beklenen konut kredisi kullanımı ile önümüzdeki yıllarda ülkemizde de hanehalkı yükümlülüklerinin kademeli olarak artarak, uzun vadede AB ülkeleri seviyelerine yaklaşacağı düşünülmektedir.

Tablo III.5. Firma Kredilerinin Sektörel Dağılımı (%)^{1,2}

	Krediler (TGA Hariç)			YP Krediler / Toplam Krediler		
	2005	2006	09.07	2005	2006	09.07
1 Toptan ve Perakende Tic., Komisync., Motorlu Araç Servis Hizm.	19,2	22,9	19,8	38,2	37,5	36,8
2 Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	5,7	7,9	7,9	68,8	54,7	54,3
3 Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	8,7	6,5	6,2	70,5	66,7	65,8
4 İnşaat	6,5	6,4	8,1	59,5	50,3	51,5
5 Gıda, Meşrubat ve Tütün San.	7,3	5,5	5,9	47,9	46,2	44,5
6 Metal Ana San ve İşlenmiş Mad. Ürt.	5,5	5,5	5,8	73,9	73,5	70,9
7 Elektrik, Gaz ve Su Kaynakları	4,0	5,2	4,3	96,0	93,4	95,4
8 Tarım, Avcılık, Ormancılık	4,7	4,6	4,7	19,5	17,3	17,0
9 Makine ve Teçhizat San.	3,1	3,6	3,6	60,2	45,9	38,9
10 Otel ve Restoranlar (Turizm)	3,1	3,4	3,1	77,6	75,8	72,2
10 Sektör Toplamı	67,9	71,4	69,3	55,8	51,7	50,6

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu'nun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimlerden derlenmiş olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin YTL'nin (dahil) üzerinde olan firmalara bankalarca kullanılan kredileri (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) içermektedir. Faiz tahakkuk ve reeskontlar dahil, gayri nakdi krediler hariçtir. Bu nedenle bilanço esaslı analizlerde kullanılan kredi rakamlarından farklılık arz etmektedir.

(2) Finansal aracılık sektörü hariçtir.

Bankamız Risk Merkezi kayıtlarına göre, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla seçilmiş on sektörün toplam firma kredileri içerisindeki payı yüzde 69,3 olurken, “Toptan ve Perakende Ticaret, Komisyonculuk, Motorlu Araç Servis Hizmetleri” yüzde 19,8 ile firmalarca kullanılan toplam krediler içerisinde en büyük paya sahip sektör olmaya devam etmektedir. “İnşaat” sektörünün toplam firma kredilerinden aldığı pay artış gösterirken, “Tekstil ve Tekstil Ürünleri Sanayi” sektöründe azalış eğilimi devam etmektedir. 2007 yılının ilk dokuz ayında, firmalarca kullanılan yabancı para kredilerin Türk parası kredilerden daha fazla artmış olmasına rağmen, toplam krediler içerisindeki payının azalması Türk parasının değerlendirilmesinden kaynaklanmıştır (Tablo III.5).

Kutu 8. **Kredi İzleme Sistemi**

Kredi izleme sisteminin amacı, bankalar ve diğer mali kuruluşların kredi kullandırdıkları müşterilerinin tüm sistemden kullandığı toplam kredi miktarını görmelerini temin ederek, ilgili banka ve diğer mali kuruluşlara müşterileri ve kredi isteklileri hakkında güncel ve konsolide bilgiler sağlamak ve kredi kullandırma kararlarına yardımcı olmaktır. Ülkemizde bu işlev, Bankamız bünyesinde bulunan Risk Merkezi ile bankalarca kurulan Kredi Kayıt Bürosu A.Ş. tarafından yürütülmektedir.

Bankamız bünyesinde 1951 yılında kurulan Risk Santralizasyonu sistemi, 1211 sayılı Bankamız Kanunu’nun 44. maddesi kapsamında Türkiye’de faaliyette bulunan bankaların yanı sıra finansal kiralama şirketleri, factoring şirketleri, finansman şirketleri ile Bankamız ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunca belirlenecek diğer mali kuruluşların müşterilerine ait kredi limit ve risk bilgilerinin toplanması, birleştirilmesi ve konsolide edilmiş bilgilerin ilgili banka ve diğer kuruluşlara geri bildirilmesini içermektedir. Sistemde firma ve bireylerin, pozitif ve negatif kredi bilgileri değişim konusu yapılmaktadır.

Ayrıca, 1995 yılında kurulan Kredi Kayıt Bürosu A.Ş. tarafından da üyesi olan 34 banka ve finansal kuruluş ile bireysel müşterilerine ait kredi bilgileri değişim konusu yapılmaktadır.

Dünya Bankası ile Uluslararası Finans Şirketi (IFC) tarafından yayımlanan İş Ortamı (Doing Business) 2008 Raporuna göre, ülkemizdeki kredi izleme sistemi değerlendirmeye konu olan 6 kriterden 5’ini karşılayarak OECD ortalamasının üzerinde bulunmaktadır. Raporda incelenen 178 ülkeden sadece 21’i değerlendirmeye konu kriterlerin hepsini karşılayarak Türkiye’nin üzerinde yer almıştır.

Diğer taraftan, son yıllarda mali sektörde yaşanan gelişmelere paralel olarak ihtiyaçların değişmesi, Bankamızın gözetim ve denetim görevinin sona ermesi ve Risk Merkezi faaliyetlerinin Merkez Bankası’nın temel görev ve yetkileri arasında yer almaması, bu faaliyetlerin diğer bazı ülkelerde olduğu gibi Bankamız dışında başka bir kurum nezdinde yürütülmesini gündeme getirmiştir.

Bu doğrultuda, 8 Ekim 2007 tarihinde açıklanan Hükümetin 2007 Yılı Üç Aylık Eylem Planında, finansal sistemin geliştirilmesine yönelik olarak, Bankamız nezdindeki Risk Merkezi faaliyetlerinin, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile kurulan tüzel kişiliği haiz ve kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu olan Türkiye Bankalar Birliği’ne devredilmesi öngörülmüştür.

III.1.2. Tahsili Gecikmiş Alacakların Gelişimi

2007 yılı Eylül ayında tahsili gecikmiş alacaklar bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 19,9 oranında artarak, 9,3 milyar YTL'ye ulaşmıştır.

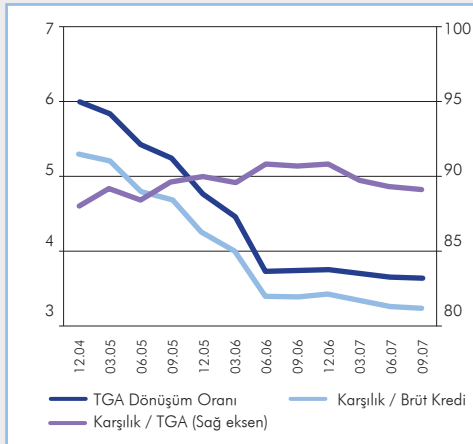
Tablo III.6. Toplam TGA'ların Dağılımı (Milyon YTL) ¹

	2004	2005	2006	09.07
Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar	595	813	1.149	1.496
Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar	415	775	820	1.343
Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar	5.342	5.907	6.212	6.478
Toplam TGA	6.353	7.495	8.182	9.316

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) İller Bankası hariçtir.

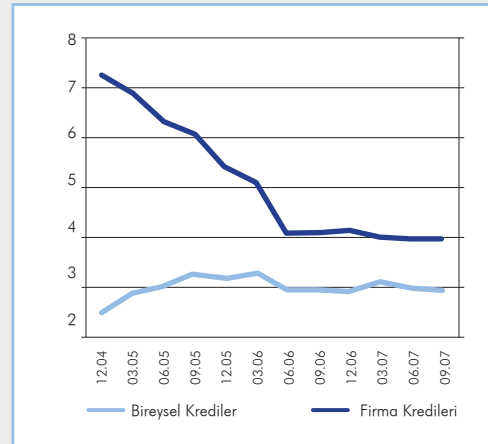
Tahsili gecikmiş alacakların dağılımı incelendiğinde 2007 yılında da zarar niteliğindeki krediler ve diğer alacakların toplam donuk alacaklar içerisinde en büyük paya sahip olduğu görülmektedir (Tablo III.6).

Grafik III.10.
Kredilerin TGA'ya Dönüşüm Oranı ve
Karşılıkların TGA İçindeki Payı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.11.
Bireysel¹ ve Firma Kredilerinin² TGA'ya
Dönüşüm Oranı (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

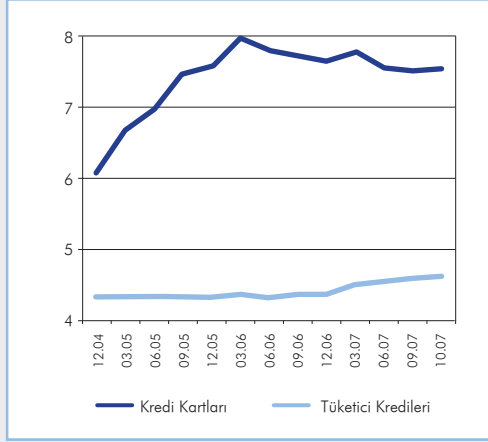
(1) Bireysel Krediler=Tüketici Kredileri + Kredi Kartları
(2) Firma Kredileri=Toplam Krediler - Bireysel Krediler

2007 yılında tahsili gecikmiş alacak tutarı artarken, TGA dönüşüm oranının¹¹ yatay seyretmesi kredilerin artışından kaynaklanmaktadır. Tahsili gecikmiş alacaklar için yüksek karşılıklandırma politikasının devam etmesi nedeniyle karşılıkların kredilere oranı 2007 yılında yaklaşık aynı düzeyde kalmıştır (Grafik III.10).

Ekonomik kesimlere göre TGA gelişimi incelendiğinde, 2007 yılı Eylül ayı itibariyle bireysel kredilerin ve firma kredilerinin TGA dönüşüm oranlarının yıl sonuna göre fazla değişim göstermediği ve firma kredileri için söz konusu oranın bireysel kredilerin üzerinde gerçekleşmeye devam ettiği görülmektedir (Grafik III.11).

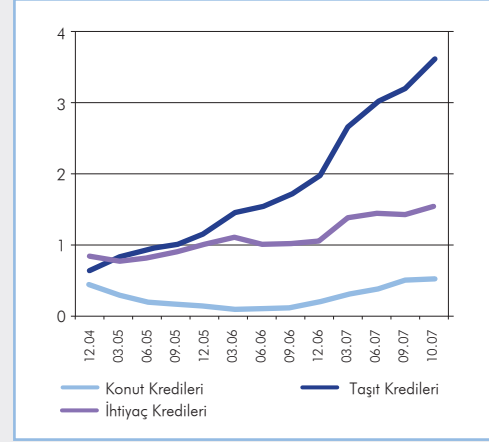
¹¹ Tahsili Gecikmiş Alacak Dönüşüm Oranı = Brüt Tahsili Gecikmiş Alacak (TGA) / Brüt Krediler

Grafik III.12.
Bireysel Kredilerin TGA Dönüşüm Oranı (%)

Kaynak: TCMB

Grafik III.13.
Tüketici Kredileri TGA Dönüşüm Oranı¹ (%)

Kaynak: TCMB

(1) İhtiyaç kredileri, konut ve taşıt kredisi dışında kalan diğer tüm tüketici kredilerini içermektedir.

2007 yılı içinde Mart ayı itibariyle yüzde 7,5'e kadar yükselen kredi kartı TGA dönüşüm oranı, bu tarihten itibaren düşüş eğilimine girerek Ekim ayında yüzde 7 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.12). Kredi kartı TGA dönüşüm oranlarındaki azalışın, tüketicilerin faiz oranı nispeten düşük olan ihtiyaç kredilerini kullanarak kredi kartı borçlarını kapattığının bir göstergesi olduğu düşünülmektedir.

Tüketici kredileri TGA dönüşüm oranı ise 2006 yılının ikinci yarısından itibaren artış eğilimindedir (Grafik III.12). Taşıt kredileri azalırken, TGA tutarlarının artması nedeniyle 2007 yılı Ekim ayı itibariyle taşıt kredilerinin TGA dönüşüm oranı yüzde 3,6'ya yükselmiştir (Grafik III.13). Ayrıca, 2007 yılında ihtiyaç ve konut kredilerinin TGA tutarlarındaki yüksek artış dikkat çekicidir.

Tablo III.7. Firma Kredilerinin Sektörel Bazda TGA Dönüşüm Oranları (%)¹

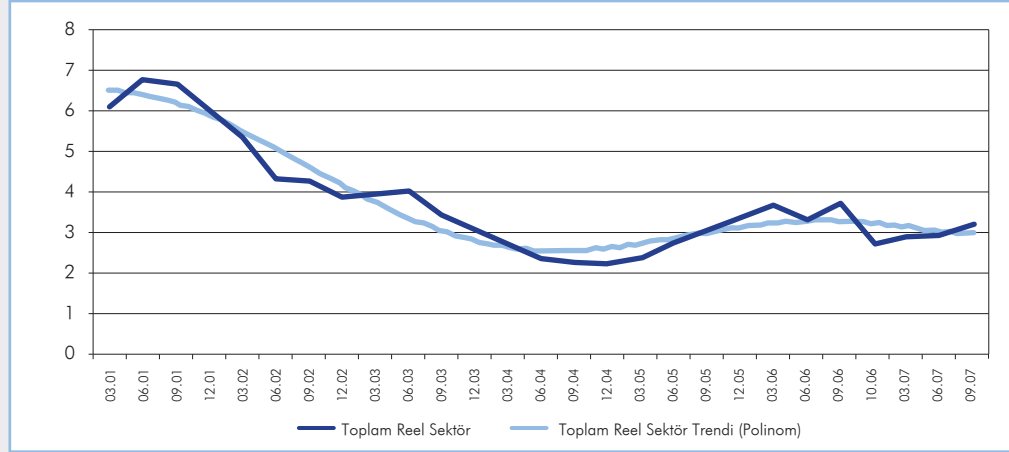
	2004	2005	2006	09.07
1 Toptan ve Perakende Tic., Komisyon., Motorlu Araç Servis Hizm.	5,2	3,9	2,3	3,1
2 Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme	2,1	3,4	1,3	1,2
3 Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	8,1	10,0	11,2	12,3
4 İnşaat	4,9	4,3	4,0	3,0
5 Gıda, Meşrubat ve Tütün San.	5,9	3,8	3,8	4,0
6 Metal Ana San ve İşlenmiş Mad. Ürt.	4,1	2,7	0,9	1,1
7 Elektrik Gaz ve Su Kaynakları	0,3	0,2	0,2	0,1
8 Tarım, Avcılık, Ormanlık	4,7	3,4	3,1	3,2
9 Makine ve Teçhizat San.	4,4	5,0	2,1	2,0
10 Otel ve Restoranlar (Turizm)	5,9	3,1	2,4	2,6
10 Sektör Toplamı	5,0	4,4	3,1	3,4

Kaynak: TCMB

(1) Krediler, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanununun 44 üncü maddesi çerçevesinde bankalarca yapılan bildirimler esas alınarak hesaplanmış olup, kredi limit veya riskleri toplamı 10 bin YTL'nin (dahil) üzerinde olan firmalara, bankalarca kullanılan kredileri (firmaların bankalar aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) içermektedir. Bu nedenle bilanço esaslı analizlerde kullanılan TGA tutarlarından farklılık arz etmektedir.

Bankamız Risk Merkezi Müdürlüğü verilerine göre, seçilmiş 10 sektör itibariyle kredilerin TGA'ya dönüşüm oranındaki azalış eğiliminin 2007 yılında artışa döndüğü gözlenmektedir. 2007 yılı Eylül ayı itibariyle "İnşaat" sektörü TGA'ya dönüşüm oranındaki azalış eğilimi devam etmektedir (Tablo III.7).

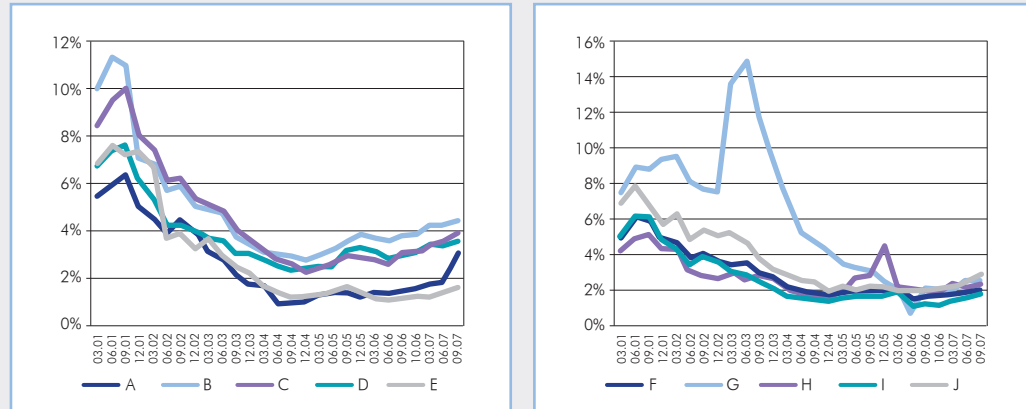
Grafik III.14.
Firma Kredilerinin Temerrüde Düşme Oranları (Adet, %)

Kaynak: TCMB

Firmaların sektörel bazda, TGA hesaplarında izlenen kredi adedinin, toplam kredi adedine bölünmesi suretiyle hesaplanan temerrüde düşme oranlarının ortalaması, 2006 yılı sonunda yüzde 2,7 iken, 2007 yılı Eylül ayı itibariyle yüzde 3,2'ye yükselmiştir (Grafik III.14).

Grafik III.15.
Seçilmiş Sektörlerin Temerrüde Düşme Oranları

Kaynak: TCMB

A = Toptan, Per. Tic., Kom..Motorlu Araç Servis Hizmet
B = Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.
C = Gıda, Meşrubat ve Tütün San

D = İnşaat
E = Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme
F = Metal Ana San ve İşlenmiş Mad. Ür.

G = Tarım, Avcılık, Ormanlık
H = Elektrik Gaz ve Su Kaynakları
I = Makine ve Teçhizat Sanayi

J = Otel ve Restoranlar (Turizm)

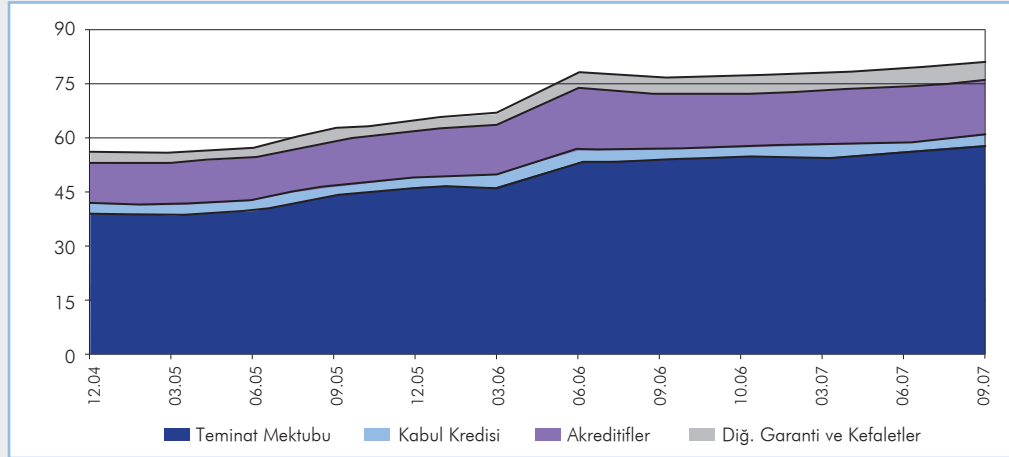
Seçilmiş 10 sektörün ortalama temerrüde düşme oranı 2006 yılı sonunda yüzde 2,2 iken, 2007 yılı Eylül ayı itibariyle yüzde 2,8'e yükselmiştir. Ayrıca, 2007 yılı Eylül ayı itibariyle "Toptan ve Perakende Ticaret, Komisyonculuk, Motorlu Araç Servis Hizmetleri", "Tekstil ve Tekstil Ürünleri Sanayi", "Gıda, Meşrubat ve Tütün Sanayi" ile "İnşaat" sektörleri temerrüde düşme oranları seçilmiş 10 sektör ortalamasının üzerindedir (Grafik III.15).

2007 yılı Eylül ayı itibariyle "Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme" ve "İnşaat" sektörleri temerrüde düşme oranları 2006 yıl sonuna göre artarken, bu sektörlerde kullanılan kredilerin

TGA'ya dönüşüm oranında gözlenen azalış, 2007 yılında söz konusu sektörlere kullandırılan kredilerde yaşanan hızlı artıştan kaynaklanmıştır.

III.1.3. Gayrinakdi Kredilerin Gelişimi

Grafik III.16.
Gayrinakdi Kredilerin Türlerine Göre Gelişimi (Milyar YTL)

Kaynak: BDDK-TCMB

Bankaların gayrinakdi kredi ve yükümlülüklerinin toplam aktiflere oranı, 2006 yılı sonu itibariyle yüzde 15,9 iken, 2007 yılı Eylül ayında yüzde 15,4'e gerilemiştir. Söz konusu azalış toplam aktiflerin artış hızının daha yüksek olmasından kaynaklanmıştır (Grafik III.16).

Büyük ölçüde teminat mektupları ve akreditiflerden oluşan gayrinakdi kredilerin nakdi kredilere oranı 2006 yılı sonu itibariyle yüzde 35,4 iken 2007 yılı Eylül ayı itibariyle yüzde 32,7'ye düşmüş olup, söz konusu kredilerin yüzde 60,4'ü yabancı para cinsindedir.

III.1.4. Kredi Riski Senaryo Analizi

Bankacılık sektörünün maruz kalabileceği kredi riskini değerlendirmek amacıyla 2007 yılı Eylül ayı itibariyle bankaların TGA dönüşüm oranlarında meydana gelebilecek bir artış neticesinde SYR'lerinin nasıl etkileneceği incelenmiştir.

Bu çerçevede;

i) Bankacılık sektörünün kredi tutarının artmadığı,

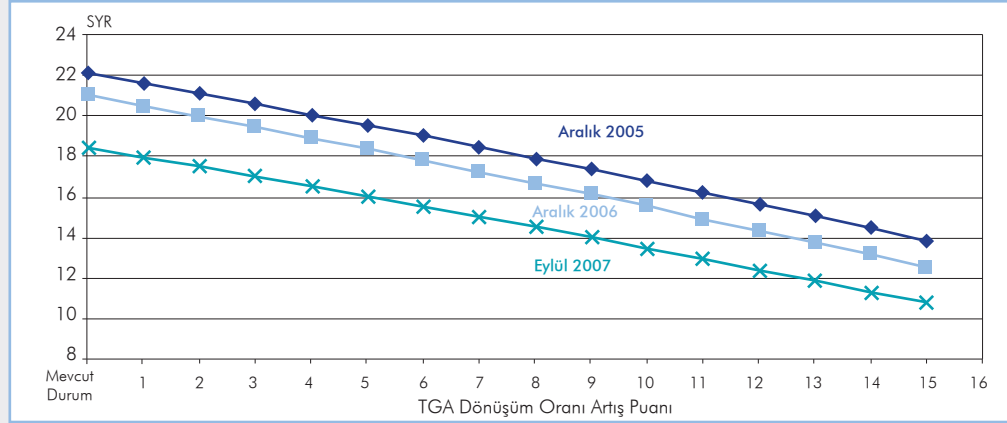
ii) Şoklar sonucu oluşan TGA'ların bankaların mevcut donuk alacak sınıflamaları oranında dağıldığı, şok öncesi TGA'sı bulunmayan bankaların şok sonrası yeni oluşacak TGA'larının tahsil imkanı sınırlı krediler olarak sınıflandırılarak yüzde 20 karşılık ayrıldığı,

iii) Şok sonrası oluşan yeni TGA'ların şok öncesi SYR hesaplamasında yüzde 100 risk ağırlıklı krediler arasında yer aldığı ve

iv) Sektörün risk ağırlıklı aktif ve özkaynak toplamında şoklar haricinde bir değişiklik olmadığı

varsayımları altında senaryo analizleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, ek karşılıklar hesaplanırken teminat tutarları dikkate alınmamıştır.

Grafik III.17.
Kredi Şoklarının Sektörün SYR'sine Etkileri (%)¹

Kaynak: BDDK-TCMB
(1) TMSF bankası, İller Bankası ve kredi portföyü bulunmayan bankalar hariç tutulmuştur.

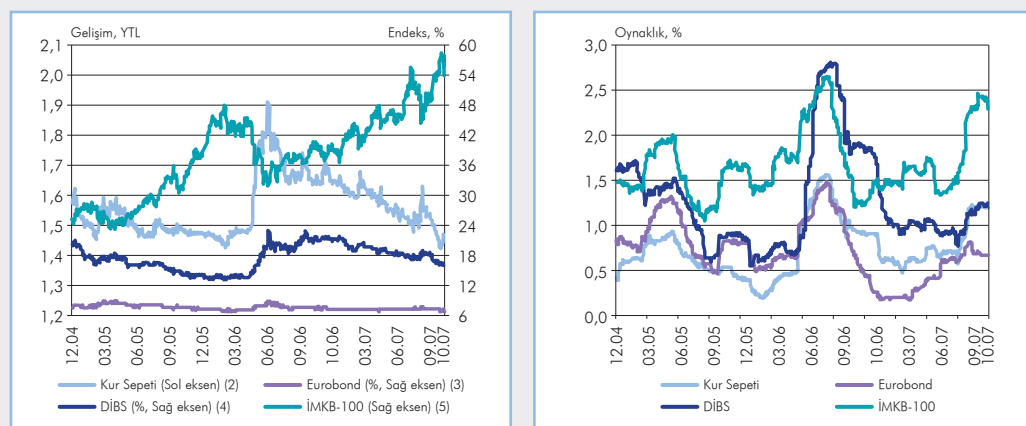
Uygulanan senaryo analizi ile 1-15 puanlık TGA dönüşüm oranı artış şoklarının bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyosu üzerinde yaratacağı etkiler incelenmiştir¹². Buna göre, sektörün TGA dönüşüm oranına uygulanan 15 puanlık artış şoku Aralık 2006 itibarıyla sektörün SYR'sini 8,5 puan azaltırken, Eylül 2007 itibarıyla 7,7 puan azaltmaktadır (Grafik III.17). Uygulanan azami şok sonucu sektörün SYR'si yüzde 10,8'e düşmekle beraber, yüzde 8'lik yasal sınırın üzerinde kalmaktadır.

III.2. Piyasa Riski ve Senaryo Analizleri

Faiz riski ve kur riskine ilişkin gelişmelerin banka bilançoları üzerindeki etkilerinin incelendiği bu bölümde, varsayıma ve tarihsel verilere dayalı iki senaryonun etkileri analiz edilmiştir.

III.2.1. Piyasa Riski Gelişmeleri

Grafik III.18.
Döviz Kurları, Faiz Oranları ve Hisse Senedi Fiyatlarındaki Gelişmeler ve Oynaklıklar¹

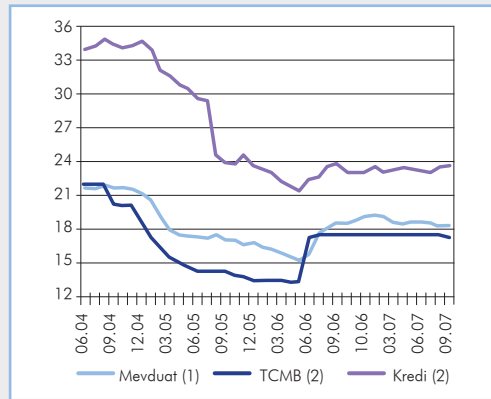
Kaynak: TCMB
(1) Oynaklığın hesaplanmasında, ilgili piyasa enstrümanının günlük logaritmik getirisinin standart sapması (60 iş günlük hareketli ortalama) esas alınmıştır.
(2) Kur sepeti, yüzde 50 ABD doları ve yüzde 50 Euro'dan oluşmaktadır.
(3) 2030 vadeli ABD doları cinsinden Eurobond faiz oranı esas alınmıştır.
(4) İkincil piyasada en yüksek işlem hacmine sahip DİBS'in faiz oranı esas alınmıştır.
(5) İMKB-100 endeksi 1.000'e bölünerek hesaplanmıştır.

Genel seçimlerden sonra siyasi istikrarın süreceğinin anlaşılmasına bağlı olarak yükseliş gösteren İMKB endeksi, 2007 yılı Temmuz ayı sonunda ABD eşikaltı ipotekli konut kredileri

¹² Kredilerin donuk alacak olarak sınıflandırılması ve ayrılan ek karşılıklar sonrasında, şok sonrası sermaye yeterlilik rasyosu (Özkaynaklar – Ek Karşılıklar) / (Risk Ağırlıklı Aktifler Toplamı – Ek Karşılıklar) x 100 şeklinde hesaplanmıştır.

piyasasına ilişkin kaygılar sonucu, uluslararası finans piyasalarında başlayan dalgalanmalara bağlı olarak hızlı bir düşüş göstermiş, YTL değer kaybetmiş, faizlerde ise sınırlı bir artış görülmüştür. Ancak, uluslararası piyasalarda yaşanan dalgalanmaların ülkemiz finansal piyasalarındaki etkisi sınırlı ve kısa süreli olmuş, 2007 yılı sonlarına doğru piyasalar tekrar eski olumlu seyrine dönmüş, faizler düşmeye, İMKB endeksi yükselmeye başlamış, YTL tekrar değer kazanma eğilimine girmiştir. Bununla birlikte, finansal piyasalarda oynaklığın artış eğilimini koruduğu görülmektedir (Grafik III.18).

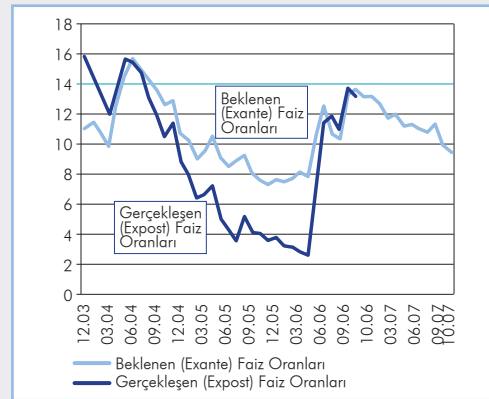
Grafik III.19.
Faiz Oranları (%)

Kaynak: İMKB, TCMB

- (1) Bankacılık sektörü ağırlıklandırılmış 3 ay vadeli "stok YTL mevduat" faiz oranı.
(2) TCMB gecelik (O/N) borç alma faiz oranı.
(3) Bankacılık sektörü ağırlıklandırılmış "stok YTL kredi" faiz oranı.

Grafik III.20.
Beklenen¹ ve Gerçekleşen² DiBS Reel Faizleri (%)

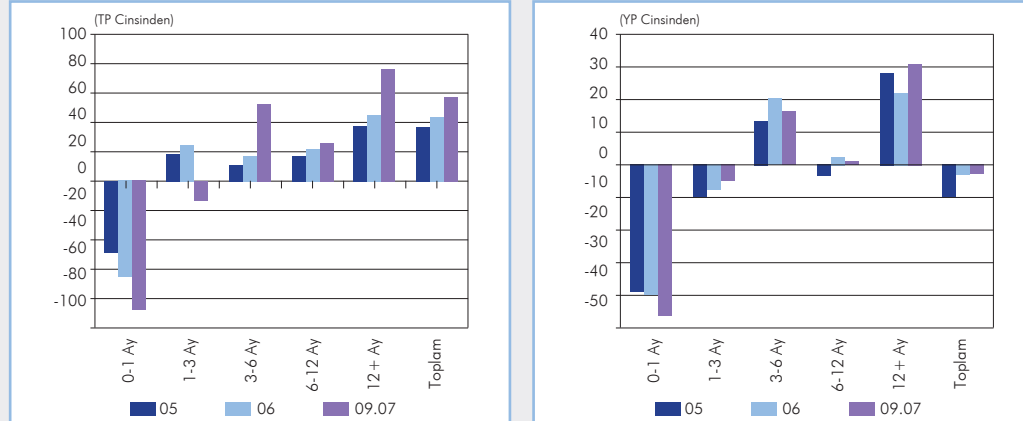
Kaynak: TCMB, İMKB ve TÜİK verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

- (1) Beklenen reel faiz oranı = $\frac{1 + \text{nominal faiz oranı}}{1 + \text{beklenen enflasyon oranı}} - 1$ * 100
(2) Gerçekleşen reel faiz oranı = $\frac{1 + \text{1 yıl önceki nominal faiz oranı}}{1 + \text{gerçekleşen enflasyon oranı}} - 1$ * 100
Beklenen enflasyon oranı olarak, Merkez Bankasının yayımladığı aylık Beklenti Anketinde yer alan yıllık beklenen TÜFE rakamları alınmıştır.

2007 yılında kredi ve mevduat faiz oranları yatay bir seyir izlemiştir (Grafik III.19). Ancak, kredi ve mevduat faiz oranları arasındaki marjın açılması, büyük ölçüde 2006 yılının ikinci yarısından itibaren kullanılan yüksek faizli kredilerin toplam krediler içindeki payının artmasından kaynaklanmıştır.

2006 yılı sonunda yüzde 13,1 olan beklenen reel faiz oranı, 2007 yılı Ekim ayı itibarıyla yüzde 9,48'e düşmüştür (Grafik III.20).

Grafik III.21.
Bankacılık Sektörünün Faize Duyarlı Açık (Fazla) Gelişimi (Milyar YTL)^{1,2}

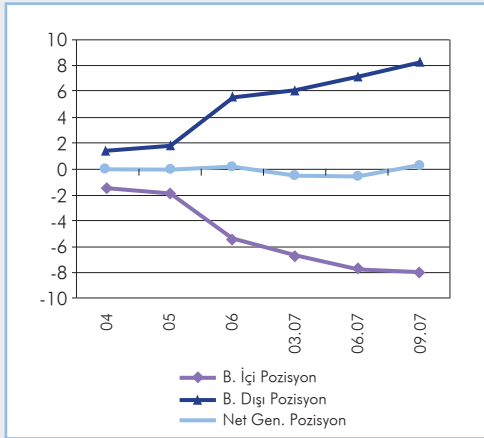
Kaynak: TCMB-BDDK

- (1) Yeniden fiyatlama dönemine kalan gün sayısı esas alınmıştır.
(2) Birleşik Fon Bankası hariç tutulmuştur.

Bankacılık sektörünün yeniden fiyatlama dönemine kalan gün sayısına göre, Türk parası ve yabancı para cinsinden faize duyarlı açıklarının, önceki dönemlerde olduğu gibi, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla de 0-1 ay vadede yoğunlaştığı ve 2006 yılı Aralık ayına göre açık tutarlarında artış olduğu görülmektedir (Grafik III.21).

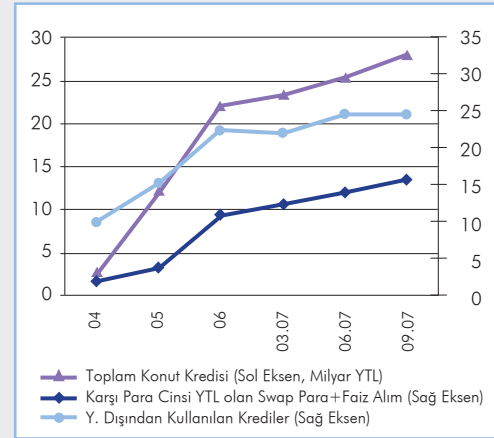
Diğer taraftan, 1-3 ay vadede 2006 yılı Aralık ayı itibarıyla Türk parası cinsinden faize duyarlı fazlası bulunan sektörün, Eylül 2007 döneminde açık verdiği görülmektedir. Toplamda ise Türk parası fazla tutarı 14,2 Milyar YTL artarken, yabancı para açık tutarı 0,1 Milyar YTL azalmıştır (Grafik III.21).

Grafik III.22.
Bankacılık Sektörünün Yabancı Para Pozisyonunun Gelişimi¹ (Milyar ABD doları)

Kaynak: BDDK
(1) Katılım Bankaları dahildir.

Grafik III.23.
Konut Kredilerinin Finansmanı ve Swap İşlemleri^{1,2} (Milyar YTL, Milyar ABD doları)

Kaynak: BDDK – TCMB
(1) "Y. Dışından Kullanılan Krediler" sendikasyon ve sekürütizasyon kredilerini içermektedir.
(2) "Konut kredisi kullandıran bankalar dikkate alınmıştır."

Bankacılık sektörünün açık pozisyon taşımama eğilimi 2007 yılında da devam etmiştir. Bilanço içi pozisyon açığı, bilanço dışı pozisyon fazlasıyla dengelenmekte ve net genel pozisyon denk pozisyona yakın seyretmektedir (Grafik III.22).

Bankacılık sektörünün bilanço içinde yüksek açık pozisyon taşımamasının temel sebebi, Türk parası cinsinden kredilerin yabancı para kaynaklarla fonlanmasıdır. Bankalar yurt dışından sağladıkları uzun vadeli yabancı para kredilerin bir kısmını swap işlemleri ile Türk parasına dönüştürmekte ve uzun vadeli konut kredisi kullanmaktadır. Bu durum, esas olarak mevduatın kısa vadeli yapısının başta konut kredileri olmak üzere uzun vadeli kredilerin fonlanmasını zorlaştırmasından kaynaklanmaktadır (Grafik III.23).

Bilanço içi açık pozisyonunu bilanço dışı pozisyon fazlasıyla dengeleyen bankacılık sektörünün, karşı para kodu YTL olan (YTL/döviz olarak yapılan) seçilmiş türev varlıkları toplamı 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla yaklaşık 25,4 milyar ABD doları olup, bunun 23,1 milyar ABD dolarlık kısmı finansal sektör kuruluşlarıyla yapılmıştır.

III.2.2. Senaryo Analizleri

III.2.2.1. Faiz ve Kur Artışları

Bu bölümde, faiz ve kur artışlarının birbirinden bağımsız olarak gerçekleşmeleri durumunda, bankacılık sektörüne ayrı ayrı ve toplam etkileri iki farklı senaryo altında incelenmiştir.

Senaryo A'da, Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 30 değer kaybettiği, Türk parası cinsinden faizlerin 6 puan, yabancı para cinsinden faizlerin 5 puan birden arttığı ve Eurobond fiyatlarının yüzde 5 azaldığı durum incelenmektedir.

Senaryo B'de ise Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 30 değer kaybettiği, faiz artışlarının 2006 yılı Mayıs ve Haziran aylarında piyasalarda yaşanan faiz dalgalanmalarından yaklaşık 2 kat yüksek gerçekleştiği ve Eurobond fiyatlarının yüzde 5 değer kaybettiği durum ele alınmıştır¹³.

Tablo III.8. Faiz ve Kur Artış Senaryoları

	SENARYO A	SENARYO B
A. Kur Artışı	Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 30 değer kaybetmesi	Türk parasının diğer para birimlerine karşı yüzde 30 değer kaybetmesi
B. Faiz Artışı - TP	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı Türk parası aktif ve pasiflerin 6 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması	Faize duyarlı Türk parası aktif ve pasiflerin 0-1 ay vadede 9 puan; 1-3 ay vadede 8 puan; ve 3-6 ay vadede 11 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması
C. Faiz Artışı - YP	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı yabancı para aktif ve pasiflerin 5 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması	Faize duyarlı yabancı para aktif ve pasiflerin 0-1 ay vadede 1,1 puan; 1-3 ay vadede 0,7 puan; ve 3-6 ay vadede 1,1 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması
D. TP Ticari Portföy ¹	Ticari portföyde yer alan iskontolu Türk parası cinsinden menkul kıymetlerin piyasa faiz oranlarının 6 puan artması	Ticari portföyde yer alan iskontolu Türk parası cinsinden menkul kıymetlerin piyasa faiz oranlarının 0-1 ay vadede 9 puan; 1-3 ay vadede 8 puan; ve 3-6 ay ve üzeri vadede 11 puan artması
E. Eurobond Portföyü	Ticari portföyde yer alan Eurobondların fiyatlarının yüzde 5 değer kaybetmesi	Ticari portföyde yer alan Eurobondların fiyatlarının yüzde 5 değer kaybetmesi

(1) Ticari portföy, gerçeğe uygun değer farkı kar/zarara yansıtılan menkul değerler ile satılmaya hazır menkul değerlerden oluşmaktadır.

Döviz kuru artışlarının sektöre etkileri hesaplanırken bankaların YPNGP verileri kullanılmış, faiz artışlarının sektöre olan etkilerinin hesaplanmasında ise standart yöntemin tamamlayıcısı olan ve Basel Bankacılık Komitesi'nin uygulanmasını önerdiği yeniden fiyatlandırma yöntemi uygulanmıştır. Bu çerçevede, bankaların yeniden fiyatlama dönemine göre 0-1, 1-3 ve 3-6 ay vade dilimlerindeki faize duyarlı aktifleri ve pasifleri arasındaki fark tutarları kullanılmıştır.

Yeniden fiyatlandırmaya dayalı senaryo analizlerinde,

- Bankaların varlık ve yükümlülüklerinin faiz duyarlılığının analiz dönemi boyunca değişmediği,

- Vadesiz mevduatların faize duyarlı olmadığı,
- Yeni kaynak giriş-çıkışının olmadığı ve
- Faiz artışlarının senaryo A'da 3 ay; senaryo B'de 6 ay süreceği,

varsayılmıştır.

Ayrıca, faiz artışlarının ticari portföyde yer alan Türk parası cinsinden iskontolu menkul kıymetler ve Eurobond portföyünde yaratacağı değer kayıpları da hesaplanmıştır.

¹³ Mayıs-Haziran dalgalanmaları sonucu gerçekleşen faiz artışında DİBS faiz oranları esas alınmıştır.

Tablo III.9. Piyasa Riski Senaryo Analizi Sonuçları¹ (Milyon YTL)

	Senaryo A			Senaryo B		
	2005	2006	09.07	2005	2006	09.07
A. Kur Artışı						
a. Toplam	-73	80,4	68,5	-73	80,4	68,5
Kâr (Zarar) /Özkaynaklar (%)	-0,2	0,2	0,1	-0,2	0,2	0,1
b. Kâr Eden Bankalar	71	269,7	226,3	71	269,7	226,3
c. Zarar Eden Bankalar	-143	-189,4	-157,8	-143	-189,4	-157,8
Zarar Ed. Bank. Zarar Top./Özkaynaklar (%)	-0,5	-1,4	-0,5	-0,5	-1,4	-0,5
B. Faiz Artışı						
a. TP	8	-172,2	-1.070	483	258,3	-276,8
b. YP	-352	-290,2	-362,7	-62	-2	-57,2
Faiz Artışı Kaynaklı Kâr (Zarar) (a+b)	-345	-462,4	-1.432	421	256,3	-334,0
Faiz Artışı Kaynaklı Kâr(Zarar)/ Özkaynak (%)	-0,8	-0,9	-2,3	1	0,5	-0,5
C. TP Ticari Portföyü						
Faiz Artışı Kaynaklı Değer Azalışı	-1.480	-1.549	-1.935	-2.583	-2.701	-3.362
Faiz Artışı Kay. Değ. Azalışı/Özkaynak (%)	-3,6	-3	-3,1	-6,3	-5,2	-5,4
D. Eurobond Portföyü						
Değer Azalışı	-518	-632	-710	-518	-632	-710
Değer Azalışı/Özkaynak (%)	-1,3	-1,2	-1,1	-1,3	-1,2	-1,1
E. Toplam						
Kâr/Zarar	-2.415	-2.563	-4.008	-2.752	-2.997	-4.338
(Kâr/Zarar)/Özkaynak (%)	-5,9	-5	-6,4	-6,7	-5,9	-6,9
Sektörün Mevcut SYR'si (%)	21,2	19,8	17,8	21,2	19,8	17,8
Senaryo sonucu sektörün yeni SYR'si² (%)	20	18,8	16,7	19,8	18,6	16,6

(1) Birleşik Fon Bankası ile T. Kalkınma Bankası, İller Bankası ve Eximbank hariçtir.

(2) Senaryolar kapsamında verilen şoklar sonucu gerçekleşen kâr/zarar'ın yalnızca sermayeyi etkilediği, risk ağırlıklı aktifler üzerinde etkisi olmadığı varsayılmıştır.

III.2.2.1.1. Kur Artışı

Kur artış şoku sonucunda bankacılık sektörü, 2007 yılı Eylül döneminde 2006 yılı Aralık döneminde olduğu gibi pozisyon fazlası nedeniyle kâr yazmaktadır. Diğer yandan, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla 2006 yılı Aralık ayına kıyasla kur artış şoku sonucu pozisyon açıklarına bağlı olarak zarar eden bankaların zarar tutarı ve söz konusu zararın özkaynaklar içindeki payı azalmaktadır (Tablo III.9).

III.2.2.1.2. Faiz Artışı ve Değer Azalışı

i) Senaryo A ve Senaryo B'de 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla Türk parası ve yabancı para cinsinden faiz gelirlerinde azalış meydana gelmektedir.

Senaryo A'da 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla faiz gelirlerinde meydana gelen azalış, söz konusu dönemde Türk parasında 0-1 ay vade dilimindeki pozisyon açığındaki artış ile 1-3 ay vade dilimindeki pozisyon fazlasının açığa dönüşmesinden, yabancı parada ise 0-1 ay vade dilimindeki pozisyon açığındaki artıştan kaynaklanmaktadır. Senaryo B'de ise Türk parası ve yabancı parada 3-6 ay vade dilimindeki pozisyon fazlası, faiz gelirlerindeki azalışın Senaryo A'ya göre daha sınırlı olmasına neden olmaktadır.

2007 yılı Eylül ayı itibarıyla faiz artışı senaryosunun etkisinin özkaynaklara oranı, özkaynaklardaki artışa rağmen, 2006 yılı Aralık ayı ile kıyaslandığında artış göstermiştir.

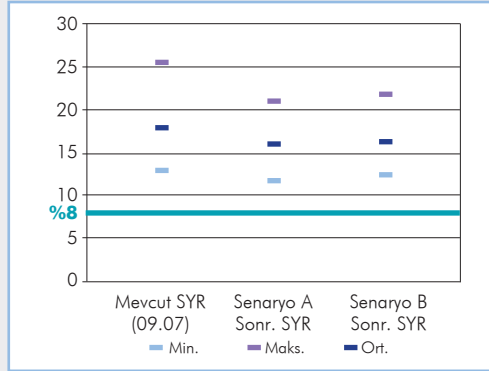
ii) Faiz artışlarının Türk parası cinsinden iskontolu menkul kıymetlerin piyasa değerinde oluşturacağı kayıplar, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla 2006 yılı Aralık ayına göre her iki senaryoda da artmakla birlikte, oluşan değer kayıplarının özkaynaklara oranındaki artış sınırlı kalmaktadır.

iii) Eurobond portföyünde doğacak değer kayıpları, 2006 yılı Aralık ayı ile karşılaştırıldığında artmasına rağmen, söz konusu kayıpların özkaynaklara oranı azalmıştır.

Sonuç olarak, senaryo'ların etkisi, özellikle faiz artışı şoklarından kaynaklanmak üzere, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla artmakla birlikte, söz konusu etki bankacılık sektörünün SYR'sini yasal sınırın altına düşürecek kadar şiddetli olmamıştır.

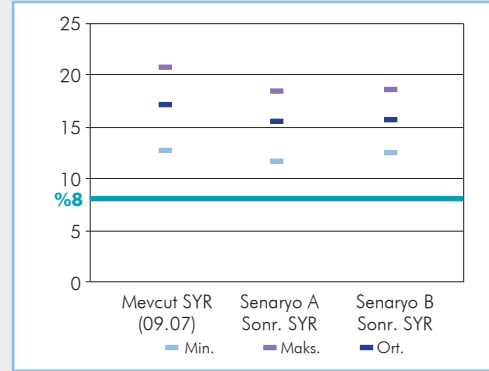
AveB senaryolarının, aktif paylarına göre ilk 10 bankanın SYR'leri üzerindeki etkileri incelendiğinde, maksimum, minimum ve ortalama SYR'lerde yasal sınırın altına düşürücü bir etki ortaya çıkmamakla birlikte 2006 yılı sonuna göre SYR üzerindeki olumsuz etkinin daha fazla olduğu görülmektedir.

Grafik III.24.
Senaryoların Banka Bazında Etkisi
(İlk 10 Banka)¹

(1) Analize aktif paylarına göre bankacılık sektörünün ilk 10 bankası dahil edilmiştir.

Grafik III.25.
Senaryoların Banka Bazında Etkisi
(İlk 10 Özel Banka)¹

(1) Analize aktif paylarına göre bankacılık sektörünün ilk 10 özel bankası dahil edilmiştir.

Kutu 9.

Mali Sektör Değerlendirme Programı Kapsamında Uygulanan Stres Testleri

Mali Sektör Değerlendirme Programı (FSAP) kapsamında bankacılık sisteminin temel risk faktörlerine olan duyarlılığının değerlendirilmesi amacıyla stres testleri uygulanmıştır. Söz konusu analizlerde tüm sektöre toplu olarak uygulanan “yukarıdan aşağıya” ve bir grup mevduat bankasına uygulanan “aşağıdan yukarıya” yaklaşımları kullanılmıştır. Stres testleri kapsamında yapılan duyarlılık analizleri ile faiz, kur, kredi ve likidite riskleri değerlendirilmiş, senaryo analizleri ile makroekonomik değişkenlere verilen şokların bankaların finansal pozisyonu üzerindeki olası etkileri incelenmiştir. Stres testi sonuçlarının da yer aldığı Finansal Sistem İstikrarının Değerlendirilmesi Raporu (FSSA)¹⁴ IMF'nin internet sitesinde yayımlanmıştır. Rapor da;

Duyarlılık Analizleri: Piyasa Riski

Genel olarak sektörün piyasa şoklarına karşı dayanıklı olduğu, sektörün kısa vadede faize duyarlı aktif ve pasifleri arasındaki açığın yüksek olduğu, faiz artış şoklarından kârlılığın olumsuz etkilendiği, ancak güçlü sermaye yapısının ödeme gücü üzerindeki etkiyi sınırlandırdığı, kur

¹⁴ FSSA raporuna (www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2007/cr07361.pdf) adresinden ulaşılabilir.

şoklarında ise sektörün neredeyse kapalı pozisyonda olmasına bağlı olarak ihmal edilebilir bir etkinin ortaya çıktığı ifade edilmektedir.

Ayrıca, bir grup mevduat bankasına uygulanan “aşağıdan yukarı” yaklaşımıyla hesaplanan sonuçların da benzer nitelikte olduğu, ancak banka portföylerine ilişkin sonuçların sektör sonuçlarına kıyasla daha yüksek çıktığı, getiri eğrisindeki artış şokunun tek başına ya da YTL değer kaybı şoku ile birleştiğinde birkaç bankanın sermaye yapısında bozulmaya yol açtığı sonucuna varılmaktadır.

Duyarlılık Analizleri: Kredi Riski

Kredi kalitesindeki herhangi bir bozulma karşısında bankacılık sektörünün ne şekilde etkileneceğini değerlendirmek amacıyla verilen şoklar neticesinde, analize katılan bankaların tamamının yüzde 8’lik yasal SYR’nin üzerinde kalmakla birlikte, yarısına yakınının yüzde 12’lik hedef SYR’nin altına düştüğü, sektörün tamamına verilen şok neticesinde ise yasal sermayenin sadece yüzde 4 ile çok az etkilendiği belirtilmektedir.

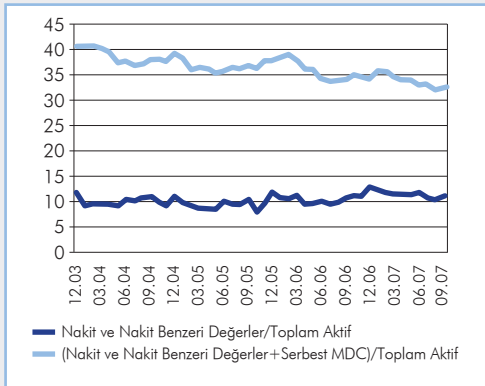
Senaryo Analizleri

Finansal sektörün maruz kalabileceği temel risk faktörleri dört makroekonomik senaryo (sermaye girişlerinin durması, petrol fiyatlarının artması, ekonomide daralma, finansal gevşeme) çerçevesinde incelenmiş, yasal sermaye üzerindeki etkisine göre en fazla olumsuz etki yaratan senaryonun bankaların kredi portföyünün kalitesinde bozulmaya yol açması nedeniyle ülkemize sermaye girişlerinin durması ile petrol fiyatlarındaki büyük artışlar olduğu vurgulanmıştır.

III.3. Likidite Riski*

Bankacılık sektörünün belli bir aralıkta seyreden nakit ve nakit benzeri değerlerden oluşan likit varlıkları, 2007 yılı başından itibaren azalış eğilimine girmiş ve bu değerlerin toplam aktiflere oranı Eylül ayı itibarıyla yüzde 10,5 olarak gerçekleşmiştir. Oranın seyrinde bankalardan alacaklar kalemindeki hareketler belirleyici olmuştur. Teminata veya repoya konu olmayan serbest menkul değerlerin dikkate alınması durumunda ise bu oranın azalma eğilimini sürdürerek, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 32,1 olarak gerçekleştiği görülmektedir (Grafik III.26).

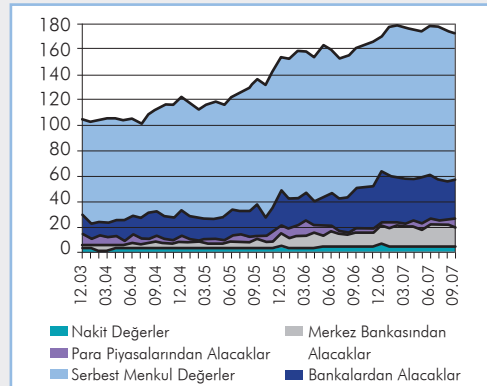
Grafik III.26.
Likidite Rasyoları (%)^{1,2}

Kaynak: BDDK-TCMB

(1) Nakit ve Nakit Benzeri Değerler=Nakit Değerler + TCMB'den Alacaklar + Para Piyasalarından Alacaklar + Bankalardan Alacaklar.
(2) Serbest MDC = Teminata ve Repo İşlemine Konu Olmayan Menkul Değerler Toplamı.

Grafik III.27.
Likit Aktiflerin Dağılımı (Milyar YTL)

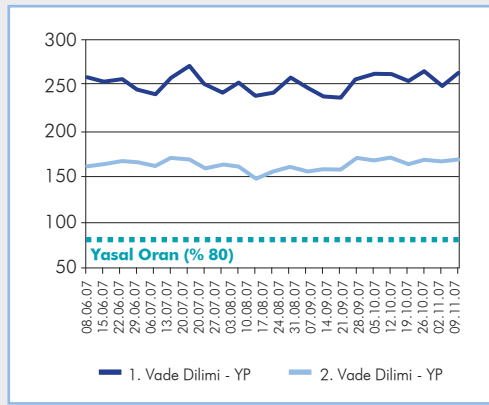

Kaynak: BDDK-TCMB

* Bu bölümde yapılan değerlendirmelere katılım bankaları da dahil edilmiştir.

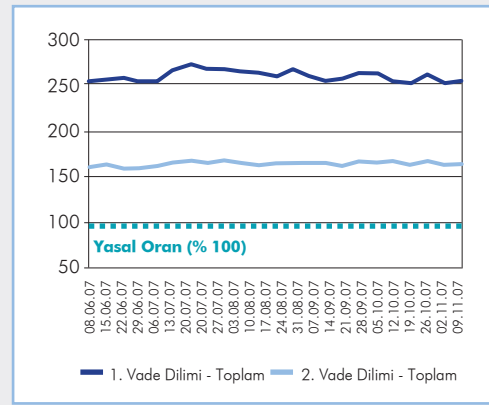
Nakit ve nakit benzeri değerler içerisinde bankalardan alacaklar kalemi en büyük paya sahiptir. Geçici bir likidite sıkışıklığı durumunda, bankalara likidite temini için Merkez Bankası tarafından kabul edilebilecek teminatlar arasında yer alan serbest menkul değerlerin ise bankaların önemli bir varlık kalemi olmayı sürdürdüğü ve bu değerlerin toplam aktiflere oranının 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 21,6 seviyesinde olduğu görülmektedir. Serbest portföy/mevduat oranı ise 2007 yılı Eylül ayında yüzde 36,1 olarak gerçekleşmiştir¹⁵ (Grafik III.27).

Grafik III.28.
YP Likidite Yeterlilik Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik III.29.
Toplam Likidite Yeterlilik Rasyosu (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

Bankaların nakit çıkışlarını tam ve zamanında karşılayacak seviyede nakit mevcuduna ve nakit akışına sahip olmalarını ve likidite riskinin daha etkin bir şekilde yönetilmesini sağlamak amacıyla BDDK'ca yayımlanan ve 1 Haziran 2007 tarihinde yürürlüğe giren Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'e göre, bankacılık sektörünün likidite yeterlilik oranlarının, 1. ve 2. vade dilimleri¹⁶ için hem toplam hem yabancı para da, yasal oranların¹⁷ oldukça üstünde gerçekleştiği görülmektedir (Grafik III.28 ve Grafik III.29).

Her ne kadar bankacılık sektörünün likidite yeterliliği yasal düzenlemeyle öngörülen sınırların üzerinde seyretmekteyse de son dönemde küresel piyasalarda yaşanan dalgalanmalar likidite riski yönetiminin önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Uygulanan program çerçevesinde Bankamızın teminat karşılığı olmak üzere Türk parası likidite sağlaması mümkün olmakla birlikte, bankalar açısından etkin likidite yönetiminin özenle sürdürülmesi büyük önem taşımaktadır.

III.4. Finansal Sağlık Endeksi

Finansal Sağlık Endeksi (FSE), bankacılık sektörünün finansal yapısının sağlamlığının ne yönde hareket ettiğine ilişkin bir "bileşik gösterge" oluşturmak amacıyla hesaplanmaktadır. Bu doğrultuda, bankacılık sektörünün risklerini ve kırılganlıklarını yansıtacak rasyolar seçilerek, bu rasyolar belirli ağırlıklar çerçevesinde endeksin oluşturulmasında kullanılmıştır. Endeksin oluşturulmasında; aktif kalitesi, likidite, kur riski, faiz riski, kârlılık ve sermaye yeterliliği endeksleri olmak üzere altı alt gösterge kullanılmıştır (Kutu 10).

¹⁵ Bu hesaplama katılımlı bankaları dahil edilmemiştir.

¹⁶ Varlık ve yükümlülüklerden vadeye kalan süresi 0 ile 7 gün arasında olanlar 1. vade dilimini, 0 ile 31 gün arasında olanlar ise 2. vade dilimini oluşturmaktadır.

¹⁷ Bu oranlar, her iki vade diliminde, toplam likidite için yüzde 100, YP likidite için yüzde 80 olarak belirlenmiştir.

Kutu 10. Finansal Sağlık Endeksi Değişkenleri

	Finansal Sağlık Göstergeleri	Endekse Etkinin Yönü	Ağırlık
Aktif Kalitesi	Brüt Takipteki Alacaklar / Brüt Kredi	negatif	0,33
	Net Takipteki Alacaklar / Özkaynaklar	negatif	0,33
	Duran Aktifler / Toplam Aktifler ¹	negatif	0,33
Likidite	Likit Aktif / Toplam Aktif ²	pozitif	1,00
Kur Riski	Bilanço İçi Yabancı Para Pozisyonu / Özkaynaklar ³	negatif	0,50
	Yabancı Para Net Genel Pozisyonu / Özkaynaklar ⁴	negatif	0,50
Faiz Riski	(1 Aya Kadar Faize Duyarlı TP Cinsi Aktifler - 1 Aya Kadar Faize Duyarlı TP Cinsi Pasifler) / Özkaynaklar ⁵	negatif	0,50
	(1 Aya Kadar Faize Duyarlı YP Cinsi Aktifler - 1 Aya Kadar Faize Duyarlı YP Cinsi Pasifler) / Özkaynaklar ⁵	negatif	0,50
Kârlılık	Net Kâr / Toplam Aktif	pozitif	0,50
	Net Kâr / Özkaynaklar	pozitif	0,50
Sermaye Yeterliliği	Serbest Sermaye / Toplam Aktif ⁶	pozitif	0,50
	Sermaye Yeterliliği Rasyosu	pozitif	0,50

(1) Duran Aktifler; iştirak, bağlı ortaklık, elden çıkarılacak kıymetler, sabit kıymetler ve net takipteki alacaklar toplamından oluşmaktadır.

(2) Likit Aktifler; nakit değerler, Merkez Bankası, piyasalar, bankalar ve ters repo işlemlerinden alacaklar toplamından oluşmaktadır.

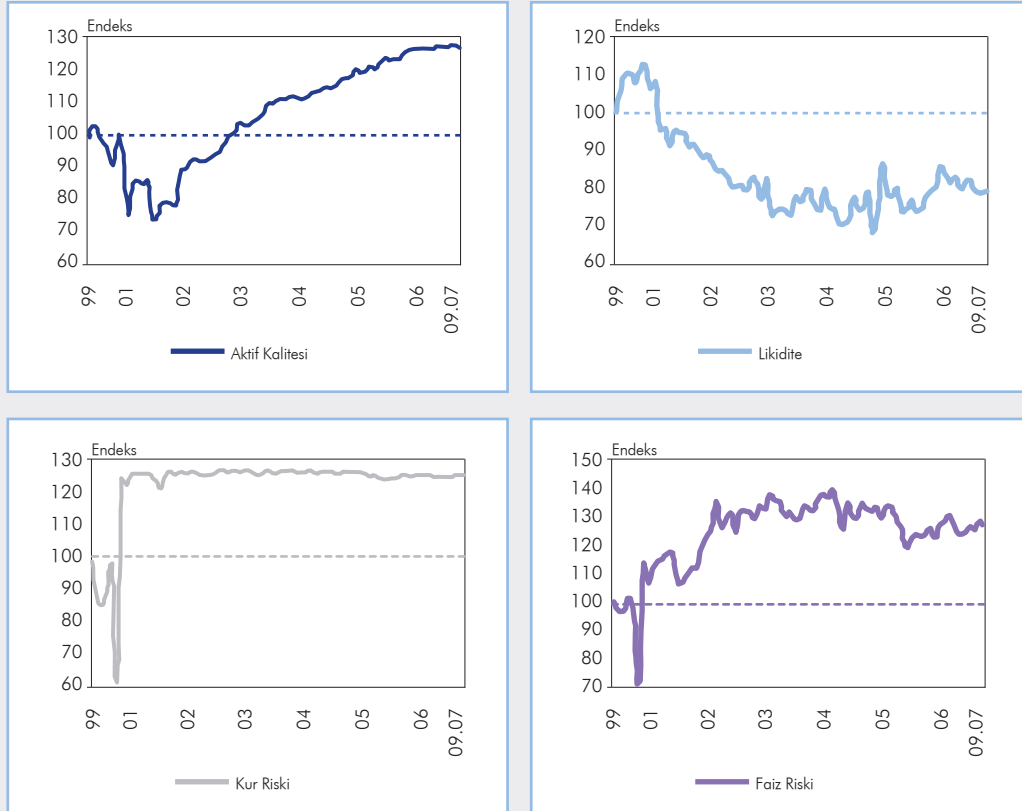
(3) Özkaynaklar, yasal özkaynak tanımı olup, bilançonun pasifinde yer alan özkaynak tanımından farklıdır. Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

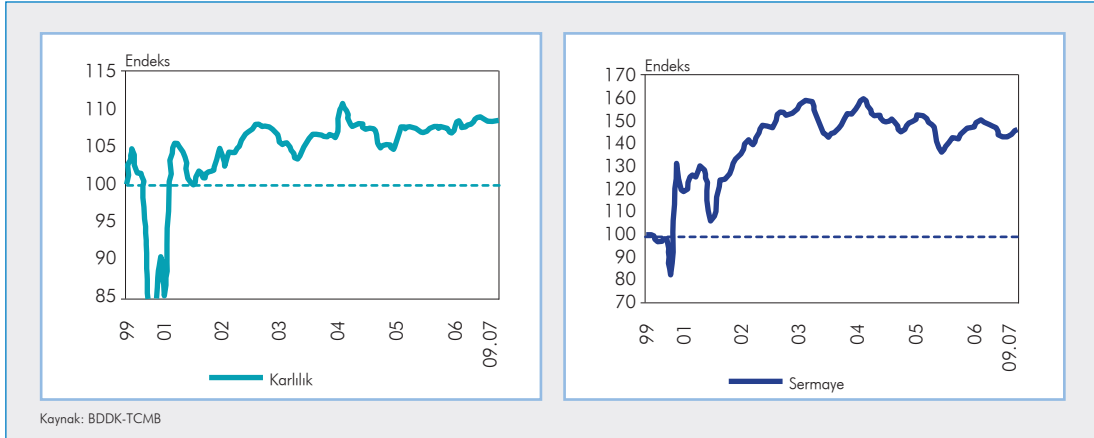
(4) Bilanço içi yabancı para pozisyonu ile bilanço dışı kalemlerin toplanması ile yabancı para net genel pozisyonu elde edilmektedir. Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

(5) Hesaplama mutlak değer olarak yapılmıştır.

(6) Serbest sermaye, özkaynak tutarından duran aktiflerin çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır.

Grafik III.30.
Finansal Sağlık Alt Endeksleri

FSE'yi oluşturan alt endeksler incelendiğinde (Grafik III.30);

i. Aktif Kalitesi Endeksi: 2006 yılı sonunda 122,6 olan aktif kalitesi endeksi, gerek duran aktiflerin toplam aktifler içindeki payının ve gerekse takibe dönüşüm oranının gerilemesi nedeniyle artmaya devam ederek, 2007 yılı Eylül ayında 122,9 olarak gerçekleşmiştir.

ii. Likidite Endeksi: 2006 yılı sonunda 85,6 olan likidite endeksi likit aktiflerin toplam aktifler içerisindeki payındaki düşüş nedeniyle 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla 78,9'a gerilemiştir.

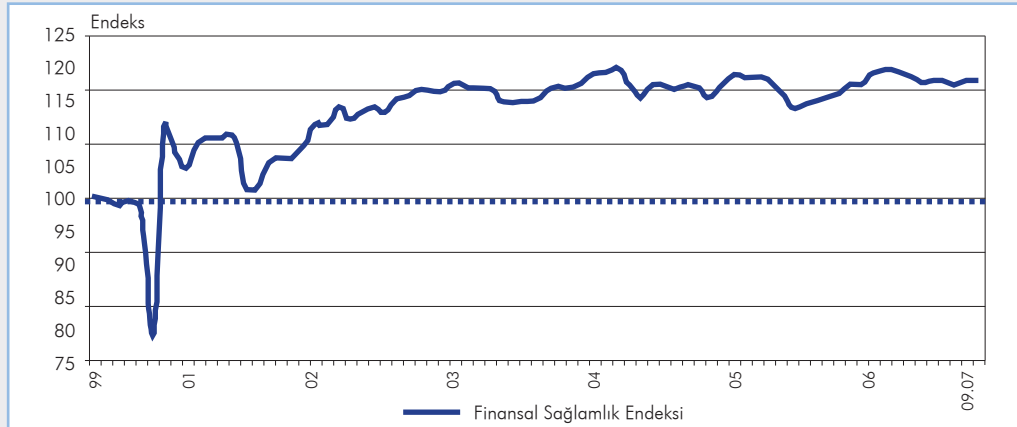
iii. Kur Riski Endeksi: İstikrarlı bir seyir izleyen kur riski endeksi, 2007 yılı Eylül ayında 125,1 olarak gerçekleşmiştir. Bankacılık sektörünün açık pozisyonun sınırlı olması nedeniyle kur riski endeksi istikrarlı bir seyir izlemektedir.

iv. Faiz Riski Endeksi: 2006 yılı Aralık ayında 126,9 olan faiz riski endeksi, 2007 yılı Eylül ayında 125,8'e gerilemiştir. Faiz riski endeksinin azalışında, Türk parası cinsinden 1 aya kadar faize duyarlı aktiflerle, 1 aya kadar faize duyarlı pasifler arasındaki farkın özkaynaklara oranındaki artış etkili olmuştur.

v. Kârlılık Endeksi: 2006 yılı sonunda 106,9 olarak gerçekleşen endeks, bankacılık sektörünün hem aktif hem de özkaynak kârlılığının artmasına bağlı olarak 2007 yılı Eylül ayında 108,4'e yükselmiştir.

vi. Sermaye Yeterliliği Endeksi: 2006 yılı sonu itibarıyla 146,3 olan endeks, sermaye yeterliliği rasyosundaki azalış sonucu 2007 yılı Eylül ayında 145,9'a gerilemiştir.

Grafik III.31.
Finansal Sağlamlık Endeksi (FSE)

Bankacılık sektörünün sağlamlığının bir göstergesi olarak izlediğimiz Finansal Sağlamlık Endeksi 2007 yılında, sermaye yeterliliği endeksi, faiz riski endeksi ve likidite endeksindeki düşümlere rağmen yüksek düzeylerde seyretmeye devam etmiştir.

Kutu 11.

Türkiye Mali Sektör Değerlendirme Programı

1980'li yıllarda hızlanan küreselleşme sonucu birbiriyle iç içe geçmiş mali piyasalar nedeniyle, finansal krizlerin sadece yaşadıkları ülkeyi değil, neredeyse tüm dünyayı etkilediği ve ülkeler ölçeğinde çözüm aramanın sonuç vermediği görülmüş, küresel düzeyde finansal sistemin sağlamlığı ve istikrarı önemli bir konu olarak ortaya çıkmıştır. Krizlerin yayılmasının engellenmesine yönelik olarak, ülkelerin uyacağı standartların geliştirilmesi ve finansal alt yapının güçlendirilmesi gündeme gelmiştir. Bu gelişmenin bir sonucu olarak IMF ve Dünya Bankası'nın işbirliği ile 1999 yılında Mali Sektör Değerlendirme Programı (FSAP) başlatılmıştır. FSAP, ülkelerin finansal sektörlerinin gelişimini analiz ederek, sektördeki zayıflıkların teşhisine yönelik olarak yapılan kapsamlı bir değerlendirmedir. FSAP, ulusal merkez bankaları, denetim otoriteleri ve mali sektörden sorumlu tüm kurumlar ve özel sektör temsilcilerinin desteği ile yürütülmektedir. FSAP'ın amaçları:

- Ülkelerin mali sektörlerinin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyerek riskleri tespit etmek,
- Finansal krizlerin oluşumunu ve yayılmasını önlemek,
- Uluslararası en iyi uygulamalar ve standartlara uyumu belirlemek,
- Makroekonomik yapı ile mali sektör arasındaki ilişkileri analiz etmek,
- Gelişme ve teknik yardım ihtiyaçlarını tespit etmek,
- Mali sektörün güçlendirilmesi ve geliştirilmesi için uygun alt yapı ve politikaların oluşturulma sürecine katkı sağlamaktır.

IMF ve Dünya Bankası'nca yürütülen Türkiye-FSAP değerlendirmesi, Hazine Müsteşarlığı'nın koordinasyonunda finansal sektörle ilgili tüm kurum ve kuruluşlarının katılımıyla 2005 yılında başlatılmış, yapılan çalışmalar sonucunda ülkemizin finansal sektörüne ilişkin değerlendirmeleri içeren Finansal Sistem İstikrarının Değerlendirilmesi Raporu (FSSA) IMF'nin internet sitesinde yayımlanmıştır.¹⁸

Söz konusu raporda, Türk finans sektörünün son beş yılda kayda değer şekilde güçlendiği, hızla gelişen ve uluslararası piyasalarla giderek daha da bütünleşen bir sektör haline geldiği ve finansal sistemde herhangi bir şokun sistemik etkilerini azaltacak etkin düzenlemeler ile gözetim ve finansal altyapı konusunda ilerlemeler sağlandığı, ancak, bazı alanlarda çalışmaların sürdürülmesine ihtiyaç bulunduğu, enflasyondaki düşme ve mali konsolidasyon gibi makro ekonomik istikrarı sürdürecektir politikalar güçlü bir mali sektör için ön şart olduğundan, otoritelerce bu konuda güveni pekiştirecek ve mali piyasaların gelişimini destekleyecek politikaların oluşturulması gereği üzerinde durulmuştur.

¹⁸ FSSA raporuna (www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2007/cr07361.pdf) adresinden ulaşılabilir.

Raporda tespit edilen hassasiyetler:

- Özellikle yüksek cari işlemler açısından kaynaklanabilecek makroekonomik dalgalanma,
- Son 5 yılda ekonomi yönetimine güvenin artmasına karşın halen gerek yatırımcılar gerekse hanehalkı açısından güvenin kırılgan olması,
- 2006 yılının ikinci yarısından itibaren yavaşlamış olsa da devam eden kredi genişlemesinin yarattığı riskler,
- Bankaların, özellikle devlet tahvilleri ile konut kredileri ve mevduatları arasındaki vade uyumsuzluğundan kaynaklanan faiz riski taşımaları,
- Bankaların kamu sektörü borçlarının büyük kısmını elinde bulundurmalarının bir sonucu olarak taşıdıkları ülke riski,
- Bankacılık sektörü kredilerinin üçte birini oluşturan yabancı para kredilerin kur riski ve buna bağlı olarak da kredi riski,

olarak özetlenmektedir.

FSSA raporunda kısa vadede ele alınması gereken ana tavsiyeler; İpotekli Konut Finansmanı Yasası ile Sigortacılık Yasasına ilişkin düzenlemelerin tamamlanması, Bankacılık Yasası ile ilgili tüm düzenlemelerin yapılması, dövize endeksli kredilerin döviz kredisi gibi kısıtlamalara tabi olması, şirket hissedarlarının aşırı imtiyazlarının kaldırılması, batık bankalara ilişkin yöntemlerle ilgili iyileştirmeler yapılması ve bu sürece ilgili tüm otoritelerin aktif katılımının sağlanması ile sürecin zamanında ve en az maliyetle tamamlanması olarak belirtilmiştir.

Orta vadede yapılması önerilen ana tavsiyeler ise aracılık üzerinden alınan vergilerin kademeli olarak kaldırılması, kamu bankalarının özelleştirilmesinin tamamlanması, bankacılık sektöründe veri toplanması ve analizinin rafine hale getirilmesi, yabancı gözetim otoriteleri ile işbirliği protokollerinin tamamlanması, gözetim otoritesinin finansal bağımsızlığının sağlanması, sigorta şirketlerinin karşılık ve sermayelerine ilişkin daha güvenilir verilerin elde edilmesi ile ilgili mekanizmaların kurulması, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın özelleştirilmesine ilişkin sorunların çözülmesi, 2008 yılında Sermaye Piyasası Kanununun yenilenmesidir.